

A painting of a woman lying on her back on a beach. She is wearing a light yellow dress with a red floral pattern. Her long dark hair is spread out on the sand. She is holding a white seashell in her right hand and a brown seashell in her left hand. The waves are crashing over her, and the water is greenish-brown. The beach is made of sand and small pebbles. The title 'Fiskarbeterskan' is written in a black, serif font on the left side of the painting.

Fiskarbeterskan

Fiskarbeterskan

dramatisering av Halldór Kiljan Laxness roman "Salka Valka"

av Christian Lanciai (2004)

Personerna:

Kapten Andersen i Frälsningsarmén

Steinthor Steinsson, sjöman

Salvör Valgerd, kallad Salka Valka

Sigurlina, hennes mor

Tordis Sigurkarlsdotter

Arnald Björnsson

Gamla Steinunn, Steinthors moder

Eyolf, hennes gamla blinde make

prosten

Svein Pálsson, ortens skolmästare och skald

Angantyr Bogesen

Katrinus Eriksson

Beintein i Kroken

Guja, hans dotter

hennes moder

borgmästaren

Kristofer Torfdal

två journalister

löst folk som besökare hos Frälsningsarmén och hos Sjömannaföreningen

Handlingen äger rum på Island under 1920-talet.

Copyright © Christian Lanciai 2004

Fiskarbeterskan

Akt I scen 1.

Hos Frälsningsarmén, en ruffig primitiv lokal.

Andersen Vi kan inte ta in fler tiggare nu. Inte kan vi ju åta oss att frälsa hela Island. *(Det knackar på porten.)* Gå och se vem det är, men släpp inte in honom. Vi vill inte ha mera oväder här inne just nu.

(Porten öppnas självsvalt utifrån och visar en sjöman tillsammans med en moder och hennes halv vuxna flicka, storväxt i nedre tonåren.)

Steinthor Vad fan öppnar du inte för, din gamle änglamakare! Vet du inte att det stormar här ute!

Andersen Hade vi anat att det var du, Steinthor, hade vi aldrig öppnat! Du har inte i ett heligt hus att göra. Alla vet att du hånar den helige ande.

Steinthor Tror du jag kom hit frivilligt kanske, din gamle hymlare! Jag kom hit bara för två nödställda damers skull.

Andersen Och du vill som vanligt att vi ska städa upp efter dina brott.

Steinthor De kom med kustbåten norrifrån!

Salka Förlåt oss, farbror, men vi var egentligen på väg söderut, men mamma kunde inte fortsätta längre, för hon höll på att dö av sjösjuka....

Sigurlina Förlåt, pastorn, att vi tränger oss på, men vi har ingenstans att ta vägen, och det är sant som flickstackarn här säger, min stackars dotter. Jag kunde inte fortsätta längre. Jag hörde att det eventuellt fanns arbete hos Johan Bogesen....

Andersen (strängt) Har ni ingen man?

Sigurlina Nej, jag har ingen man.

Andersen Och du tog dem hit, Steinthor, en ensamstående moder med minderårig flicka, då du vet att Johan Bogesen aldrig anställer löst folk!

Steinthor Vart skulle jag annars ta dem?

Andersen Steinthor, det är sista gången! – Ni får stanna här, då ni tydligen inte haft med Steinthor att göra.

Sigurlina Jag kan betala för mig och min flicka.

Andersen Kan du såpass mycket kan du säkert också få arbete med tiden. Fisk behöver alltid rensas. Vi ska strax ha bönemöte. Stanna gärna och bekanta er med församlingen.

Steinthor Då är det bäst jag går innan jag blir frälst.

Andersen Du blir aldrig frälst, Steinthor, men packa dig bara iväg, så du inte infekterar min församling!

Steinthor Jag har räddat er, mina flickor! Jag har gett er ett hem!

Andersen Bara tillfälligt.

Steinthor Men ändå ur haven undan stormen! Kalla bara på Steinthor när ni behöver karlahjälp! Johan Bogesen äger byn och fiskfabriken, men ingen äger mig, jag är fri, och den som bara håller sig fri äger hela världen och förmår vad som helst! På återseende, mina flickor! Välkomna hem! *(bugar och tar av sig mössan och gör sig till men går faktiskt)*

Salka Jag avskyr honom. Han stinker.

Sigurlina Han hjälpte oss faktiskt, Salka. Det får vi inte glömma. Utan honom hade jag kanske dött ombord på kustbåten.

Andersen Han är ett svin och ingenting annat. Akta er för honom.

Sigurlina Om ni säger så, pastorn.

Salka Jag vill inte vara här, mamma. Kan vi inte gå någon annanstans?

Sigurlina Lilla Salka, du ska vara tacksam för att vi alls får vara någonstans.

Salka Du menar att vilket ställe som helst är bättre än inget.

Sigurlina Om man över huvud taget får något, min flicka, ska man vara tacksam hur litet det än är.

Andersen Din mor har rätt, min dotter. Ni är trygga här.
(*Under tiden har församlingen tagit plats, och en iögonfallande ful och avskräckande kvinna har stigit fram för att vittna.*)

en medlem Inte nu igen, Tordis! Vi har fått nog av ditt vittnande!

Tordis Jag säger er, era förkättrade snuskhumrar, att man aldrig kan vittna tillräckligt om den nåd som jag har undfått genom den helige ande som frälst mig från mitt lidelsefulla skörleverne...

en annan Gå hem och lägg dig, Tordis! Vi vet redan att du är helig!

Andersen Låt Tordis vittna så mycket hon vill om den helige andes utsägliga nåd.

Tordis Ni är allesammans svin som vältrar er i syndens dynga, men det finns alltid ett hopp om att ni kan bli frälsta som jag och upphöra med att klättra på trän och jaga karlar och gå i säng med vem som helst och abortera era barn och masturbera ihjäl er som alla andra...

den första Det räcker, Tordis! Vi kan allt det där!

Andersen Likväl ska vi vara tacksamma för att Tordis faktiskt har blivit frälst och undfått den stora nåden från den helige ande, vilket borde mana oss alla till att bli bättre människor.

Salka Nej, mor, gå inte fram. (*håller tillbaka Sigurlina*)

Sigurlina Jag vill också vittna om mitt syndiga leverne.

Andersen Och hit till vår skara har idag ankommit en ny ångerfull moder med faderlös dotter, som anslutit sig till vår församling som en ny pusselbit i vår eviga förkovran....

Sigurlina Jag är faktiskt ingen änka.

Andersen Den dag skall komma när även du skall få vittna här hos oss och berätta om den lyckliga vändning din syndiga väg har tagit, men än är inte tiden kommen för dig att bli upptagen av vår heliga församling....

Tordis Ännu en ångerfull hora! Vi äro tusenden!

medlem 1 Tyst med dig, Tordis Sigurkarlsdottir!

2 Skräms inte bort henne, utan låt henne växa till sig först!

Salka Mor, i den här hålan finns bara rötägg hur heliga de än låtsas vara.

Sigurlina Tyst med dig, Salka lilla. Inser du inte att vi äntligen har funnit oss ett hem?

(*I det samma inträffar attentat: fönster slås sönder, ruttna grönsaker och fiskrester kastas in, slynglar och bovar hörs gorma och skratta utanför.*)

sabotör Skjut skörlevnadshuset i sank! Det är bara en skola för dårar och hysteriker! (*Steinthor hörs gapskratta utanför.*)

Andersen Steinthor, det här är ditt verk! Vi känner nog igen dina fasoner! Man oskärar inte Herrens hus ostraffat!

sabotören (unge Angantyr Bogesen) Nej, det är bara frälsningskapten själv som får göra det med sitt jolmande hyckleri!

Steinthor (utanför) Kom nu, ni har gjort tillräckligt. (*drar under skratt med sig de andra bort därifrån.*)

Sigurlina Vem kan väl vilja göra ont åt en verksamhet som bara vill göra gott?

Andersen Du är på rätt väg, Sigurlina. Vi måste bara ha tålmod.

Salka Tålmod med våldsmän och förbrytare?

Sigurlina Tyst, Salka lilla. Kapten vet nog vad han gör.

(Bönemötet avslutas, och alla tröstar alla. Några gråter hysteriskt, medan andra ömt tar hand om dem.)

Scen 2. Några dagar senare, samma ställe.

Andersen Det ordnar sig säkert, Sigurlina. Vi måste bara ha tålmod.
Sigurlina Tålmod har jag nog, men inte trodde jag vi skulle hamna bland det oginaste folket på Island.
Andersen Det är bara inte säsong. När fisksäsongen börjar finns det nog med arbete och mer än nog.
Sigurlina Det spelar väl inte mig någon roll om jag kommer på fattighuset, men jag har en dotter att tänka på. (*Steinthor kommer in.*)
Andersen Nu kommer den där böveln igen. Vad har du här att göra, Steinthor Steinsson? Ska du hemsöka oss nu igen?
Steinthor Kapten ska inte vara så dystert. En glad sälle som jag vållar ingen skada.
Andersen (till Sigurlina) Tro inte på honom. När skadan väl är skedd försvinner han till sjöss och kommer inte tillbaka förrän såren han vållat andra läkt sig. – Jag hörde nog din röst bland de andra attentatsmännen härom dagen.
Steinthor Kapten ska vara glad att jag var med. Annars hade skadorna blivit värre, för jag höll dem tillbaka och drog dem härifrån med hänsyn till damerna.
Andersen Fan må tro't!
Steinthor (till Sigurlina) Hur går det, unga jungfrun? Något arbete ännu?
Sigurlina Ack, ingen vill ge oss något arbete. Man bara kör oss på porten.
Steinthor Vad säger Johan Bogesen?
Sigurlina Han är grymmast av dem alla. Han ville inte ha problem med sådana som jag.
Steinthor Vem har du mer försökt med?
Sigurlina Prosten och doktorn. Omöjliga i sin oginhet båda två.
Steinthor Då känner du hela societeten på stället och vad den går för. Som alla etablissemang är hela etablissemangent värdelöst i sin ogina snorkighet. Du borde försöka hos mor min i stället.
Sigurlina Behöver hon en piga?
Steinthor Det har hon gjort länge, och jag kunde övertala henne att anställa dig. Du skulle sköta dig. Det vet jag.
Sigurlina Naturligtvis. Jag tror ju på frälsaren.
Steinthor Och med tiden kan din dotter bli fiskrensare hos Johan Bogesen. Då har ni ert på det torra och till och med en framtid här.
Andersen Han vill bara ha dig i sina klor, Sigurlina.
Steinthor Hon behöver arbete, och jag kan ge henne det. Är det fel, kapten? Han ska inte vara så dödligt negativ av sig. Det kan få följder.
Andersen Dina hotelser, Steinthor, har alltid slagit slint.
Steinthor Och din hyllande ofelbarhet har alltid stått blint raglande vid randen av en avgrund.
Sigurlina Det är värt ett försök, kapten. Jag tar vilket arbete som helst som bara är hederligt.
Steinthor Johan Bogesen är den minst hederliga mannen på Island. Han bara gör alla sina anställda till livegna och suger ut dem tills de dör. Jag har aldrig gått till Johan Bogesen, medan han ibland har sökt hjälp hos mig. Hos mig, Sigurlina, skulle du vara fri och aldrig bli livegen.
Sigurlina Jag är villig.

Steinthor Ja, du vore dum annars.
 Andersen Jag har varnat dig, Sigurlina. Johan Bogesen må vara hård, men Steinthor gillar fällor.
 Steinthor Tala för dig själv, kapten. Du är bara avundsjuk på min frihet då du själv aldrig kan tänka fritt.
 Andersen Går du till Steinthor Steinsson, Sigurlina, är du sedan alltid välkommen tillbaka hit.
 Sigurlina Det tackar vi för, kapten, och jag ska nog fortsätta gå hos er för min själs salighets skull.
 Andersen Du är en trogen själ, Sigurlina.
 Sigurlina Nej, jag är bara en moder.
 Steinthor (reser sig) Kom då, Sigurlina, ska vi skaffa dig arbete. (tar hand om Sigurlina, som följer med honom ut.)
 Andersen En trogen själ ger sig i fans våld utan att ana det. Nåväl, kanske hon kan göra honom till en bättre människa.

Scen 3. I Steinthors sängkammare.
 (Sigurlina och Salka ligger till sängs när Steinthor vill dela säng med dem.)

Sigurlina Men Steinthor, inte kan du ju ligga här när dottern min ligger här.
 Steinthor Vad gör det? Det här är ju min gamla säng. (knör sig in)
 Sigurlina Men Steinthor! Du går för långt!
 Steinthor Det är ju bara naturligt.
 Sigurlina Att dela säng med en moder och hennes dotter?
 Steinthor Javisst!
 Sigurlina Du är inte klok!
 Steinthor Jag är klokast på Island!
 Sigurlina Du är full!
 Steinthor Som om det skulle vara någon nyhet. Det är ju mitt naturliga tillstånd. Annars vore jag mindre glad om kvällarna.
 Sigurlina Vet skäms, karl!
 Steinthor Så du säger, din slyna!
 Salka Få ut honom ur sängen, mor! Inte kan vi väl sova med en karl i sängen!
 Steinthor Jodå, bara jag får vyssja er till sömns!
 Sigurlina Du är vidrig!
 Steinthor Varför det? Vilka nyheter du kommer med! Det säger ju hela Island, bara för att jag är glad.
 Salka (reser sig) Så sant jag lever, jag arbetar nu och måste upp på morgnarna, och om du ska bråka slår jag ihjäl dig en vacker dag!
 Steinthor Då får du bli karl först.
 Salka Ja, det tänker jag bli, och sen ska du få se på fan!
 Steinthor (förvånad) Flickebarnet morskar upp sig. Har Johan Bogesen gjort dig sådan?
 Salka Mor har tagit ut vad jag har tjänat för att göra sig till för dig, och du bara bråkar med henne!
 Steinthor Du vet ingenting om livet, lilla vän.
 Sigurlina Reta henne inte, Steinthor. Vi får bara plats två i sängen, och du är för stor. Ge dig nu av innan det blir värre. Flickan behöver sova.

Steinthor Ja, ja, en annan gång då, men jag är den som alltid kommer tillbaka!
(larvar sig ur sängen och ger sig av)

Sigurlina (när han gått) Han älskar mig, Salka min.

Salka Han är bara vidrig.

Sigurlina Han vill kanske gifta sig med mig. Det har ingen velat förut.

Salka Han skämmer bara ut oss. De retar mig i skolan för det.

Sigurlina Retar? Hur då?

Salka De säger att mor är en slampa!

Sigurlina (lugnt, omfamnar henne) Det är jag, Salka. Det kan ingen göra något åt. Men du får inte bli lidande av det.

Salka Hur kan väl mor gottgöra det?

Sigurlina Genom att gifta mig. Då blir jag respektabel. Det är min enda chans. Kom och hör mig i kapellet när jag vittnar på söndag.

Salka Dit går bara hysteriska idioter.

Sigurlina Men de är snälla. De är inte ogina som prosten och doktorn.

Salka Ja, jag kommer väl då. Men jag blir aldrig frälst.

Sigurlina Inte behöver du heller, min flicka. Det är helt frivilligt.

Scen 4. I kapellet.

Andersen Mina bröder och systrar, det är ett stort ögonblick för oss idag, när vår syster Sigurlina har bestämt sig för att ta bladet från munnen och vittna om sig själv och vad hon har gjort. En rungande applåd för Sigurlina!

(Församlingen, idel olyckliga stackare, applåderar när Sigurlina stiger fram i en sjaskig klänning med rosor.)

Sigurlina Jag stackars syndig människa bekänner inför Gud och inför er alla, mina kära systrar och bröder i Jesus, att jag minsann inte är något Guds bästa barn. Men jag har gjort så gott jag har kunnat, och om det inte alltid gick så bra var det inte alltid helt och hållet mitt eget fel. Det vet var kvinna, att hon är en utsatt varelse som sällan har något gott att vänta sig för sin skönhets skull från männens sida, som bara tänker på sig själva. Ni har alla undrat varför jag kom hit och varför jag inte har stannat där jag var född. Jag blev en gift mans frilla, och det var helt i god tro från min egen sida, ty inte visste jag att han var gift när han lägrade mig och gav mig vad han kallade sin kärlek. När jag fick veta det var det för sent, ty då väntade jag redan min lilla Salka; och nog funderade jag allvarligt och länge på att gå i sjön för mitt brott och sålunda ta hela skulden på mig, men jag hade ju mer än mitt eget liv att tänka på. Visserligen finns det ju fosterfördriverskor som kan sina saker, men jag tänkte: Vad som helst men inte det! Min dotters liv var det enda jag hade att leva för, och när jag blev utdriven från min hemort av min älskares familj och släkt hade jag fortfarande henne att hålla mig kvar i livet med. Så kom jag hit var jag fann en ny sorts familj i er, mina vänner, där jag blev väl omhändertagen med min flicka och fann ny tröst i Jesus. Därför blev jag en av er. Nu har jag dessutom funnit mig en man, som vill gifta sig med mig, och när mitt bröllop står här i kapellet vill jag inbjuda er alla att vara med, ty ni är den enda familj jag har. Var välsignade, mina systrar och bröder. Nu känner ni mig. *(niger och stiger ner.)*

Andersen (träder upp) Vi tackar dig, Sigurlina, för din gripande uppriktighet och din vilja att dela med oss dina sorger och prövningar, och jag är säker på att vi alla gärna kommer till ditt bröllop. När skall det ske?

Sigurlina Det vet jag inte ännu, men så fort jag vet det skall jag kungöra det här i församlingen. Ni skall vara välkomna alla.

Andersen Tack, *Sigurlina*. Nu fortsätter vi väckelsemötet som vanligt.

(*De kör i gång med dragspel och tramporgel och sång.*)

Sigurlina (till Salka) Nå, vad tyckte du, *Salka*? Kan jag bli dig en värdig moder?

Salka Det har du alltid varit, mor. Men här inför alla dessa människor.... Kan du vara så säker på en sjöman?

Sigurlina Han har gett mig sitt ord.

Salka Då hoppas jag bara han håller det.

Sigurlina Det får han lov att göra.

Scen 5. I skolan.

Salka Du är snäll som hjälper mig lära mig läsa och skriva, *Arnald*.

Arnald Någon måste göra det, när alla andra bara betar sig som svin mot dig.

Salka Jag kan tas med folk. När jag blir vuxen blir jag värre och hårdare mot dem än en man.

Arnald Dock förblir du en skyddslös flicka, som andra måste ta om hand.

Salka Få mig inte att skratta, *Arnald*. Du är alldeles för klen för mig.

Arnald Jag är två år äldre än du.

Salka Det syns inte.

Arnald Även om jag är klen har jag andra förmågor som ingen annan har.

Salka Nähä.

Arnald Jo.

Salka Det menar du inte.

Arnald Jo. Egentligen kommer jag av alvfolket, och jag kan se sådant som ingen annan kan se.

Salka Är det det som kallas att se i syne?

Arnald Jo, kanske det. Jag har det här inom mig som ingen annan har och som är en större kraft än vad någon buse eller brottare kan ha.

Salka Om du är alv, kan du flyga då?

Arnald Nästan. Men jag har kunnat det. Det vet jag säkert. I ett tidigare liv kunde jag allt, men hela den kunskapen förlorade jag när jag föddes här som en vanlig mänsklig varelse.

Salka Det är i alla fall bättre än ingenting.

Arnald Tror du det?

Salka Ja. Vad hade du sagt, om du till exempel fötts som ett svin, eller som en vanlig byracka?

Arnald Du bara skojar bort det hela.

Salka Nej, hädanefter kommer jag alltid att betrakta dig som en alv, som hör hemma i bättre världar och som här bara är på besök hos oss dödliga.

Arnald Tänk väl om mig, *Salka*, vad jag än gör.

Salka Det blir lätt att göra. Du är ju inte som *Steinthor Steinsson*.

Arnald Den busen! Hur står ni ut med honom?

Salka Han fick mor anställd av sin mor. Sedan blev hon hans slav, men han har lovat gifta sig med henne.

Arnald Tror du han gör det?

Salka Varför skulle han inte göra det, om han en gång har lovat?

Arnald Den dagen det händer kommer hela Island att hålla andan, ty ingen har hittills haft något skäl att tro något gott om Steinthor Steinsson.

Salka Så du säger.

Arnald Han är en usling.

Salka Men han är mäktig.

Arnald Det inbillar han sig bara.

Salka Till och med Johan Bogesen darrar för honom.

Arnald Johan Bogesen är en feg strunt.

Salka Men han är rik.

Arnald Rikedomar är bara till förförelse och förbannelse.

Salka Du är så fördomsfull.

Arnald Och du vet ingenting om livet, Salka. Läs nu här efter mig. Det här är svåra texter. (*De läser tillsammans.*)

Akt II scen 1.

Sigurlina Du kan väl ligga hos oss i natt, Salka. Jag vågar inte vara ensam med Steinthor i natt.

Salka Har du äntligen klämt åt honom?

Sigurlina Han blev så arg när jag berättade för honom att jag var i fjärde månaden med hans barn. Han svor och lovade komma hem fullare än vanligt.

Salka Just en snygg far du har skaffat åt ditt barn.

Sigurlina Jag rådde inte för det. Han tog mig. Det var det samma med din tillkomst.

Salka Min far slapp jag åtminstone se, men det här äcklet slipper vi aldrig, om han inte äntligen reser långt bortom jordklotet.

Sigurlina Du har börjat uttrycka dig så bildat. Är det Arnald som ger dig lektioner?

Salka Vi läser tillsammans, och han är dessutom av alvfolket.

Sigurlina (allvarlig) Det säger du. Då kan han åtminstone aldrig göra dig illa.

Salka Är det så med alver?

Sigurlina Jag tror det. (*buller och fyllestök i tamburen*)

Steinthor (utanför) Era obrända häxor, jag ska likvidera hela ert släkte så ta mig fa-an!

Sigurlina Nu kommer han.

Salka Vi ska klå honom.

Sigurlina Jag kan inte klå honom.

Salka Ligg stilla och håll dig till mig, så kanske han lämnar oss i fred.

Steinthor (bryter sig in) Var är du, din häxa, som gett mig själva fan till önskad bastard som förbannelse till tack för alla mina nådegåvor!

Salka Sila snacket, din fyllehund, och stick härifrån!

Steinthor (nyktrar till genast) Så sälungen har intagit sin moders säng. Kör ni bort mig från min förlovades kamratskap?

Salka Du stinker värre än vanligt, ditt svavelosande äckel! Lämna mor min i fred för en gångs skull!

Steinthor Kräver du skilsmässa innan vi är gifta, ditt stycke? Kan du så vara en värre slyna än din egen mor?

Salka Du har misshandlat henne tillräckligt, ditt enfaldiga kräk! Dra för fan i våld och låt kvinnorna slippa ditt svintryne drägländes i deras ömmaste delar!

Steinthor Så hon talar, den jäntan! Tror hon plötsligt det kan bli folk av mig? Vad inbillar hon sig egentligen? Att en styvdotter kan uppfostra sin blivande styvfar?

Sigurlina (lämnar sängen för att böna på golvet) Steinthor, jag har bett för dig dag och natt för att du skulle bli en bättre mänska. Jag har bönat och tiggat hos den helige ande om att upplysa dig om dina vilseledande vägar. Var inte arg på mig för det. Det är inte mitt fel att jag har blivit havande med dig.

Steinthor Och vems fel är det då, din gnällsjuka hynda? Har du inte klagat hos den helige ande, som ju avlat heliga bastarder förut? Tänk om du i själva verket bär på en ny obefläckad avlelse? Det kan du inte veta! Vilken karlslok som helst har ju kunnat göra dig med barn! Det vet ju hela Island! Hela världen vet vad du går för, din skenheliga hora!

Sigurlina Ack, misshandla mig inte mera! Det tål jag inte! Jesus vet att jag inte känt någon annan karl än dig sen jag kom hit! Låt mig åtminstone få föda dig ett friskt barn!

Steinthor Vad du tjarar om den där jävliga oönskade skitungen! Bad jag dig om honom kanske? Nej, och ändå gör du dig på smällen innan vi är gifta för säkerhets skull, bara för att binda mig hårdare till dig, din skithora!

Sigurlina Hela byn vet att du gärna går in till vilken flicka som helst! Är det då mitt fel att du råkat avla barn med din blivande fru?

Steinthor Nu är jag trött på dig, ditt krälände åbäke! Ut med dig! (*kör ut henne på brutalaste vis: låser hennes händer bakom ryggen på henne och knäar ut henne, låser dörren efter henne.*)

Så! Äntligen ensam!

Salka (skräckslagen i sängen) Vad menar du, Steinthor? Detta är mammas säng!

Steinthor Nej, min sköna, det är *min* säng, och du har själv lagt dig i den. Din oborstade sälunge, jag har känt lukten av blodet i dig hela vintern. Det är som en malström. Det är för din skull som livets eld lågar i mina dödliga ben som jag hatar tills kalken i dem har blivit stoft på havsbotten. Nu är kärlekens dag upprunnen i all sin härlighet. Nu ska du äntligen få lära dig vad det är att leva. (*intar sängen*)

Salka Inte med dina leriga ben!

Steinthor Ledsen, sälunge, men just nu har jag inga andra. (*våldtar henne tills hon blir medvetslös. Först när hon slocknar börjar han inse situationen.*)

Hm, inte bra det här.

Sigurlina (lyckas äntligen bryta upp dörren) Din förbannade horkarl! Vad har du gjort med min dotter!

Steinthor (stiger ur sängen) Ledsen, frun, det bara gick av sig själv. (*ger sig snabbt iväg*)

Sigurlina Salka! Salka! (*smeker och övergjuter sin dotter med kyssar, som dock förblir medvetslös.*)

Scen 2.

Arnald Hur är det med de stackars mänskorna, mor Steinunn?

Steinunn Sigurlina är som hon är. Hon tar allt med ro. Hon fick sitt barn och förlorade det, och så var det inte mer med det.

Arnald Och Steinthor Steinsson, har han aldrig mer hörts av?

Steinunn Nej, han försvann den natten han fick veta att Sigurlina var i fjärde månaden och har aldrig mera meddelat sig. Men han kommer alltid tillbaka. Han kommer alltid tillbaka. Men varför har en fin pojke som du kommit ner till Mararbod?

Arnald Jag ville säga adjö till Salka Valka. Jag reser bort med far. Jag ska få en utbildning söderöver.

(*Salka har kommit in, mognare och vackrare än förr.*)

Steinunn Här är hon nu. Det är bäst du får tala med henne själv. (*går*)
Salka (när Steinunn gått) Aldrig förr har du besökt Mararbod.
Arnald Det har inte funnits anledning. Men nu finns det.
Salka Jag hörde. Du ska resa bort. Kommer du tillbaka?
Arnald Troligen aldrig. Men om jag en gång kommer tillbaka blir det bara för din skull, Salka.
Salka Tror du att du kan finna din mor där borta i alvländerna?
Arnald Man vet aldrig. Hon väntar på mig där. Någon mening var det med att man med avsikt lät bli att berätta att hon var död för mig.
Salka Man kan alltid leva vidare i sagorna.
Arnald Men hon var mer än en sagofé. Hon har aldrig övergivit mig. Hon vakar över mig ständigt. Jag känner det.
Salka Så nu har din far kommit tillbaka för att föra dig bort.
Arnald Han är mäktigare söderöver än vad Johan Bogesen är här.
Salka Det måste han vara, om han kan ge dig en utbildning.
Arnald Jag skall få studera i Amerika. Det är därför jag kanske aldrig kommer tillbaka. Därför ville jag ge dig en avskedspresent.
Salka Jag behöver ingen.
Arnald Jag vet, men det här är en mer personlig gåva. Den är från min mor. (*tar fram en medaljong*)
Salka Vad är det?
Arnald Det är min mors medaljong, med en liten bild av mig som barn. (*hänger den om Salkas hals*)
Salka Hur kan du avstå från en sådan gåva?
Arnald Jag vill inte att den ska lämna Island. Det hade inte heller min mor velat.
Salka Så du ger den åt mig för säker isländsk förvaltning.
Arnald Den säkraste.
Salka Men varför mig, den ringaste och fulaste, dottern till en slampa, till hälften en karl som alla retar för att jag envisas med att gå i byxor....
Arnald Du är självständig, Salka. Det är det som alla avundas dig. De når dig inte, för du står så högt över dem genom din självständighet. Du är lika stark som din mor var svag.
Salka Tack, Arnald. Jag skall förvalta din mors minne av dig. Det är tryggt hos mig. Och jag tror nog du kommer tillbaka.
Arnald Allt talar emot det. Steinthor Steinsson kommer alltid tillbaka, men knappast jag.
Salka Nämn inte den skiten.
Arnald Förlåt mig. Adjö, Salka. Min far väntar på mig.
Salka Skynda dig hem till honom då. Jag kan vänta längre.
Arnald (reser sig) Farväl.
Salka Du behöver inte komma tillbaka. Jag klarar mig nog utan dig och dina läxläsningar.
Arnald Det tror jag nog. Men jag har dig alltid med mig, Salka. (*skyndar sig bort*)
Salka En till som har lämnat. Nu har jag bara mor att ta hand om. Tur att jag kan arbeta. Annars skulle jag inte stå ut. (*reser sig och tar på sig arbetskläder*)
Steinunn (kommer in) Ska du ut, Salka?
Salka Jag har ju arbete att sköta.
Steinunn Så här dags?
Salka Alltid, mor Steinunn. (*går ut*)

Steinunn Den flickan orkar mer än någon karl jag känner, medan hennes stackars mor alltid har sjungit på sista versen, det stackars livet, som alltid gått förlorande fram genom livet, och nu har hon förlorat min sonson också, det lilla pyret, som aldrig var friskt. Och min son, den olyckan, fick inte ens se det lilla livet. Kanske lika bra det. Varelsen bara led oavbrutet och hans moder med honom intill slutet, men hon lider än och bara fortsätter att lida.... (*Steinthor kommer in.*) Vad är detta?

Steinthor God afton, mor. Jag är tillbaka.

Steinunn Ja, jag ser det. Du kommer två dagar för sent.

Steinthor För sent? För vad?

Steinunn Din och Sigurlinas son gick bort för två dagar sedan.

Steinthor Jag hoppades få se honom. Var han vacker?

Steinunn Nej, han var aldrig frisk. I somras såg han ut att bli bättre, men så kom höstens stormar, och han började hosta blod och var igen. Han bara läckte var så länge han levde.

Steinthor Jag beklagar.

Steinunn Det var inte mycket till liv du kunde ge till världen.

Steinthor Jag köpte presenter till honom. Jag tänkte faktiskt på honom ibland.

Steinunn Du var borta i två år. Tro inte att något av såren du lämnade efter dig har varat sig. De blöder ännu.

Steinthor Hur är det med Sigurlina?

Steinunn Hon väntar ännu på sin man.

Steinthor Och Salka Valka?

Steinunn Hon artar sig och blir hårdare.

Steinthor Det var alltid ruter i henne. (*Salka kommer in. Han har råkat sätta sig med ryggen mot dörren.*)

Salka Har du besök, mor?

Steinthor (*känner genast igen hennes röst, vänder sig långsamt till hälften om*) Goddag på dig, Salvör min.

Steinunn Känner du inte igen min lille Stein?

Salka Han kommer alltså lagom till sin sons begravning. Om han ska bo här flyttar jag ut.

Steinthor Jag bor hos armén, Salvör. Du kan vara lugn. Jag är nykter nu och dricker inte längre. Livets hårda skola har farit hårt fram med mig, så att jag inte längre bråkar. Jag är en ny och bättre människa.

Salka Du talar som fan själv och menar inte vad du säger med din klivna ormstunga. Vi känner dig. Du har fördärvat livet för både mig och min mor och berövat oss det enda vi hade och sedan rymt din kos med våra liv slagna i spillror. Alla karlar är oförbätterliga, och ju värre de är, desto mer oförbätterliga, och du är värst av alla. Det är bäst för dig själv och för alla att du försvinner ur landet för gott, för ingen som känner dig får någonsin en glad dag förrän vi vet att du är död. (*En dörr har öppnats från andra rummet.*)

Sigurlina (*från det andra rummet*) Om du är min dotter, Salvör Valgerd, uppför du dig som folk och lägger band på dig och tiger. Du vet att jag aldrig mer kan ha något med Steinthor att göra efter att jag följt hans barn till graven och gråtit med det varje dag så länge det levde. För mig är Steinthor lika död som hans barn och mera död än om han dog på riktigt.

Steinunn Du ser hur dina damer har det. De har inte glömt dig.

Steinthor Det är bäst jag går tillbaka till armén. Ni finner mig där. Jag är hemma nu, mor, och jag stannar hemma. Man får vänja sig vid det. Och jag vidhåller, mina

damer, att jag faktiskt inte dricker mer. Ni har inget våld att frukta från mig mer.
(*reser sig och går*)

Salka Det får vi se.

Steinunn Ni var onödigt hårda mot honom. Han är en bättre mänska nu. Det ser man på honom.

Salka När fan blir gammal blir han religiös.

Sigurlina Vi borde kanske verkligen ge honom en chans. Jag har fortfarande ingen man, och min son är död. Han kom ju faktiskt hem för sitt barns skull.

Salka Jag lägger mig inte i, mor. Jag lägger mig inte i. (*går uppretad*)

Sigurlina (till Steinunn) Min dotter kommer i alla fall att klara sig bättre än jag.

Steinunn Ja, stackars Lina, din dotter klarar redan alla väder, ty hon vet redan, att den värsta stormen har man alltid framför sig.

Sigurlina Jag har överlevt alltför många stormar för att orka leva längre, om det kommer en till.

Steinunn Ge min son en chans. Han vill er faktiskt väl den här gången.

Sigurlina Om han ändå kunde göra lika väl som han menar.

Scen 3. Hos armén.

Andersen Vi skall basuna ut ert stora hallelujabröllop inför hela socknen, *Sigurlina*. Vi ska göra allt för att äntligen få ditt rykte och äktenskap lagligen bekräftat som något ärligt som alla måste börja respektera.

Sigurlina Tror verkligen kapten att det kan bli respektabelt nu äntligen?

Andersen Det måste det bli. Vi kan inte vänta nu längre. Din sons far måste ta sitt ansvar, och vi har äntligen lyckats övertala honom därtill, och han har gått med på det. Vad kan då gå fel?

Sigurlina Ni vet hur prosten föraktar armén och dess hallelujaoväsen.

Andersen Det är hans problem.

Sigurlina Prosten var hemma och predikade för Steinthor. Det slutade med att Steinthor körde ut honom och kallade honom en trilsk petimeter och tröttsam tjatgubbe....

Andersen För en gångs skull hade Steinthor rätt. Det är just vad prosten är.

Sigurlina Jag tror han har gått med på ett hallelujabröllop hos armén bara för att reta och utmana etablissemanget.

Andersen Om etablissemanget låter sig retas är det etablissemangets fel.

Sigurlina Det enda jag fruktar är något annat.

Andersen Vad då?

Sigurlina Min dotter.

Andersen Men *Sigurlina*, hon hatar ju Steinthor. Hon kan inte tåla honom. Det har hon aldrig kunnat.

Sigurlina Ändå är jag rädd för att hon i sista stund ska ta Steinthor ifrån mig. Han gav henne en magnifik ring som han borde ha gett åt mig.

Andersen *Sigurlina*, du får inte vara svartsjuk på din egen dotter. Hon är ju sundare än du i det att hon vägrar ha något med Steinthor att göra.

Sigurlina Men det är henne Steinthor älskar och inte mig.

Andersen Vad är det du säger?

Sigurlina Jag vet det. *Salka* är minderårig, och deras kärlek är förbjuden, det vet Steinthor, som redan varit på henne en gång. Och han har alltid gett henne oanständiga presenter.

Andersen Får då en blivande styvfar inte ge presenter åt sin blivande styvdotter? Medge att din svartsjuka har gått för långt, *Sigurlina*. Salka Valka är inte sådan att hon tar emot oanständiga presenter. Hon tillhör en annan.

Sigurlina Vem då?

Andersen Arnald Björnsson.

Sigurlina Men han har ju rest bort.

Andersen De glömmer aldrig varandra, och även han kommer en dag tillbaka, precis som Steinthor alltid har gjort. Denna hembygd släpper aldrig taget om sina barn, och ju mer förlorade de är, desto hårdare drar hon dem tillbaka.

Sigurlina Ni kunde då alltid trösta mig, kapten.

Andersen Det är det jag är till för. Annars hade jag ingenting i armén att göra.

Sigurlina Vi får väl ställa till med mitt stora hallelujabröllopp då och göra det bästa av saken.

Andersen Så ska det låta, min flicka! Till och med Steinthor Steinsson kan fångas i flykten och göras vettigt folk av med bara lite tålmod.

Sigurlina Tack, kapten. (*låter sig ledas ut av kapten Andersen*)

Tordis (kommer plötsligt in) Bröllopet blir inte av, kapten. Steinthor Steinsson har smitit.

Andersen Vad säger du, *Tordis*?

Tordis Jag säger att han har smitit. Han sågs ta ångbåten. Han kommer inte mer tillbaka.

Andersen Det får inte vara sant. Såg du det själv?

Tordis Jag känner dem som såg det. Undrade du inte över, *Sigurlina*, att han inte kom i land med de andra fiskarna?

Sigurlina Nog kan man undra över Steinthor alltid. Alltid har han kommit med överraskningar, nog har jag vant mig vid dem och upphört att förvåna mig, men detta hade jag inte väntat mig.

Andersen *Sigurlina*, om det är något vi kan göra....

Sigurlina Det är inget ni kan göra. Steinthor har farit.

Andersen *Tordis*, vill du vara vänlig och följa *Sigurlina* hem.

Sigurlina Tack, jag kan gå själv. (*går, men tydligt chockad, som i drömmen*)

Andersen (till Tordis) Hon verkar inte riktigt kry, *Tordis*.

Tordis Hon var alltid en drömmare. Men ingen kan lita på drömmar, ty de är alltid bara nonsens, och man väcks alltid ur dem.

Andersen Jag fruktar att denna spräckta dröm kommer att ta *Sigurlina* hårt.

Tordis Hon klarar sig nog. Hon är van.

Andersen Inte vid svek och förräderi. Hallelujabröllopet har utbasunerats för hela socknen. Steinthor Steinsson har lägrat både mor och dotter, och han har inte skämts för det. När vi försökte få honom att ta ett anständigt steg för att upprätta *Sigurlinas* heder fullbordade han skändningen med att få henne utskämd offentligt som övergiven brud. Sådant tål inte brudar.

Tordis Vad kan *Sigurlina* göra annat än tåga och lida?

Andersen Ingen kan hålla på med det hur länge som helst.

Akt III scen 1.

Salka (ensam) Nej, mor, du får inte ha gått och gjort något dumt nu. Prövningar är till för att härda oss och göra oss än dugligare för kommande än svårare prövningar, inte för att vi skall ge efter för dem. Livet består av utmaningar, och utmaningarnas mötande och besejande är livets segrar, som gör livet värt att leva. Detta blir din sista prövning, mor. Sedan lovar jag att Steinthor Steinsson aldrig mer skall få förekomma i ditt liv. (*prosten kommer*) Ni kommer som ett dystert moln, herr prost.

prosten Jag beklagar, men någon måste tala om det. De har hittat henne.

Salka Var?

prosten I havet, när hon flöt i land.

Salka Mor, du lät Steinthor vinna! Du lät honom knäcka dig! Det förlåter jag dig aldrig!

prosten Ta det lugnt, min flicka. Det var inte hennes fel.

Salka Var det inte hennes fel att hon dränkte sig alldeles själv? Hon gav upp! Det får man inte göra!

prosten Det var Steinthors fel. Han skämde ut henne inför hela bygden.

Salka Vilka nyheter ni kommer med, herr prost.

prosten Jag måste tala om det. (*Kapten Andersen kommer.*)

Andersen För sent. Jag hoppades hinna före.

prosten (reser sig) Er tid är ute, kapten Andersen. Ni kan hälsa hem. Ni basunerade ut ert hallelujabröllopp inför hela Island och satte ut plakat om det för att dra folk till er löjliga armé. Ert hallelujabröllopp har kommit av sig. Brudgummen smet, och bruden dränkte sig.

Andersen Salka, jag kom bara för att delge er min synnerliga sorg och mitt totala deltagande....

prosten Ni kan hälsa hem, kapten Andersen! Ingen vill nu tjäna armén längre! Den har gjort bort sig! Era dragspelsdanser och hysteriska vittnerskor får aldrig mera någon publik! Ert frommaste offer har begått självmord!

Andersen Herr pastor, det är knappast passande att ni här inför hennes dotter....

prosten Det är er hyllande armé som aldrig varit passande! Stäng butiken! Ni är ruinerad!

Andersen Låt mig tala till punkt. – Att ni inför hennes dotter använder er av en olycklig kvinnas tragedi som medel till att likvidera det oegennyttiga välgörenhetsarbete som fälsningsarmén helt oegennyttigt har ägnat sig åt här i motsats till er kyrka, som bara krävt kollekt och kyrkoskatt och plågat ihjäl folk med era tråkiga predikningar!

Salka Vill prästerna duellera får ni gå ut. Ni tycks båda strunta i att detta hus är ett sorgehus, vilket det nu kommer att förbli för alltid så länge det andra offret för Steinthor Steinsson ännu lever. Kom ni hit bara för att plåga mig, pastorn?

prosten Förlåt mig. Förlåt oss båda två. Det var ett mysterium förknippat med er moders död. Med sig ut i vågorna tog hon ett par små gosseskor, de finaste i världen, som hon krampaktigt höll i handen ända in i döden och vägrade släppa taget om efter sin död. Kan ni förklara det?

Salka Det var Steinthors gåva till sitt döda barn. Ja, han köpte världens finaste små skor men åt en sjuårs pojke, en pojke som inte ens blev två år och som var död när han kom.

prosten Folket har undrat mycket över dessa fina små barnskor.

Andersen Stackars Sigurlina.

prosten Låt oss gå, kollega. Sörja kan man sannfärdigt endast göra ensam, och ingen tröst hjälper, ty fastän sorgearbetet är det tyngsta av alla arbeten kan man bara klara av det ensam.

Salka För en gångs skull ger jag er rätt, pastorn.

Andersen Även om armén stänger sina lokaler, Salka, finns jag alltid kvar.

Salka Jag beklagar att min mor kanske har ruinerat er, kapten.

Andersen Det var inte er mor. Det var Steinthor Steinsson.

Salka Nämn aldrig hans namn mer.

prosten Kom, vi går, kapten. Vi har sedan ännu er moders begravning att bestyra om, Salvör Valgerd.

Salka Det tar vi sedan. (*prosten och kapten lämnar Salka ensam*)

prosten (utanför) Ni gör klokast i att stänga era lokaler genast, kapten Andersen.

Andersen Jag är rädd att denna tragedi inte ger mig något val.

Salka (gråter ut, ursinnig) Den nidingen! Den nidingen! (*mjukare*) Den stackars nidingen!

Eyolf (kommer in efter en stund) Det är en olycksstund för oss alla, Salvör min, men det finns ingenting ont som inte kan vändas till godo.

Salka Vad menar ni, gammelfar?

Eyolf Det finns ingenting i människolivet som inte kan betraktas med löje, men det kan ta sin tid ibland. (*Steinunn kommer in också.*)

Steinunn Det är inte bara ditt hjärta som är krossat, min tappra flicka. Steinthor Steinsson har många gånger krossat sin moders hjärta, men nu lär det dröja innan han kan visa sig igen. Vi är troligen döda innan han kommer.

Salka Vad menar mor Steinunn?

Eyolf När vi är borta skall du bo kvar här. Du har skött dig i motsats till alla andra.

Steinunn Steinthor har aldrig hållit fast i något eller skött något. Han är som vinden som bara blåser vidare hela tiden. Men du kan sköta vad som helst. Det är bara du som kan sköta Mararbod när vi är borta.

Salka Jag ser en framtid här ensam bland alla spökena och minnena.

Steinunn Men du har alltid ditt arbete.

Salka Ja, jag är arbetsam. Det är min enda räddning. Jag har alltid kunnat arbeta mig ur allt. Och det tänker jag fortsätta med.

Eyolf Det är det vi menar. Fortsätt med det.

Salka Jag ska göra som ni vill, gammelfar.

Eyolf Det var allt. Kom, låt oss gå, mor, och lämna sorgbarnet allena.

Steinunn Vi är alltid med dig i din sorg, Salka Valka. Tänk väl om oss när vi är borta, ty vi ville dig väl, hur mycket ont vår son än gjorde.

Salka Jag skall alltid tänka väl om er, ty aldrig var det något ont mellan oss.

Steinunn Tack, Salka Valka. (*de gamla går*)

Salka Så går då åren, och låt åren gå, och låt mig bli hårdare med åren. Låt mig arbeta mig ut ur tårarnas träsk och ständigt sträva ut mot havet bort från alla minnen som håller mig tillbaka. Låt de döda vara döda, och låt de levande få leva. Aldrig mer att jag drar på mig en klänning eller umgås med kvinnofasoner med en karl. Låt mig som kvinna vara död med mina tårar, men låt mig leva vidare om ej för annat så för att trotsa mina minnen och klara mig igenom intill slutet med åtminstone en integritet att kunna försvara och vara stolt över, som var det min moder saknade och aldrig unnades att få en enda flik av. De som sparkade på henne skall vara mina fiender och skall jag trotsa för evigt.

Här kommer nu tre leda gubbar som jag helst skulle slippa.

Svein Pålsson Salvör Valgerd Jonsdottir, vi kommer här högtidligen med vår uppvaktning och hoppas du inte har något emot det.

Salka Aldrig förr att ni har gästat mig frivilligt. Får jag sätta på kaffe?

Angantyr Bogesen Du vet mycket väl att vi aldrig kommit om vi inte haft ärenden av känslig natur.

Salka Nog vet jag att firman Johan Bogesen har problem. Din far, Angantyr Bogesen, har själv personligen försökt värva mig för era syften.

Angantyr Då anar du kanske vad det handlar om. Dock vet du inte allt.

Svein Pålsson Det handlar om folkets framtid, Salvör Valgerd, om deras frihet från rötäggspropaganda och samhällets förfall! Det handlar om liv och död!

Salka Kan inte du, Svein Pålsson, som är vår hemorts ledande skald skalda galdrar som frälser oss från framtidens elände?

Katrinus Eriksson Det här är allvar, Salvör. Det gäller att bjuda motstånd mot de onda krafter som i vårt land vill genomföra samma blodiga revolution som i Ryssland.

Salka Menar ni socialisterna?

alla tre Just det.

Salka Men allt de vill är ju att bilda fackförening. Är det förbjudet?

Svein Pålsson Det är bara början! Det är det lillfinger de kräver, men sedan går de vidare och förstör alla industrier och lämnar i sin ansvarslöshet hela landet i hungersnöd och svält som i det fasansfulla Ryssland!

Angantyr En fackförening här skulle trissa upp priserna på fisken och tvinga oss sälja alla era båtar och tvinga oss bort härifrån. Vem skall sedan ge er lön och båtar att kunna fiska från?

Salka Vad vill ni då att jag skall göra?

Svein Pålsson Du är med i sjömannaföreningen. Du har inflytande över fiskarna, och de lyssnar till dig. Du för respekt med dig. Allt du behöver göra är att lägga in ett ord mot fackföreningsivrarna.

Salka Är inte faran över genom att Kristofer Torfdal aldrig kom hit?

Svein Pålsson Den främste bolsjeviken på Island skickar i stället sin handgångne man, och du känner honom.

Katrinus En rikemansson, men fadern gjorde konkurs, och sonen kom i händerna på agitatorer. Han skickades utomlands för att få en hög utbildning och aldrig komma tillbaka, men nu är han tillbaka som agitator.

Salka Kan det vara Arnald Björnsson?

Angantyr Just han.

Salka Och skulle jag stoppa honom?

Katrinus Bara du kan göra det.

Salka Jag beklagar, mina herrar, men jag har ingenting med era politiska intressen att göra. Jag är bara fiskare.

Angantyr (till de andra) Låt mig tala ensam med henne. Jag ska nog kunna omvända henne.

Svein Pålsson (reser sig) Jag beklagar, Salvör Valgerd, men jag hoppas du tar ditt förnuft till fånga.

Katrinus (reser sig) Det gäller undvikandet av en katastrof för hela bygden.

Salka Adjö, mina herrar, eftersom ni skall gå. (*Svein och Katrinus går.*) Vad har du mera att säga, Angantyr Bogesen?

Angantyr Du har alltid stått väl i våra böcker, Salvör. Du har en hel del till godo, så mycket, att vi gärna skulle satsa på dig och utsträcka dig ett lån, till exempel, för inköp av en egen båt?

Salka Försöker du köpa mig, Angantyr?

Angantyr Du vet att jag alltid varit svag för dig, svagare än min egen far, som hade ett gott öga till dig från början. Vi ber dig bara om den lilla hjälp som du kan ge genom det inflytande du har. Din lilla vikt kan bli avgörande för vågen.

Salka Jag kommer ihåg när du retade mig som alla andra för min moders öde.

Angantyr Vi har vuxit upp sedan dess, Salka. Jag är en av Islands rikaste och mest attraktiva män. Jag har lärt mig artiga fasoner i Portugal. Vi har obegränsad kredit. Du kan komma till mig när som helst, och om det fattas dig något litet, som till exempel en tusenlapp, är det bara att komma till mig. Du kommer väl till mig, Salka? Du kommer väl bara till mig? *(tar henne om hakan, tar med andra handen var han tror hennes bröst finns och försöker kyssa henne)*

Salka (griper stadigt tag om honom och håller honom på armlängds avstånd) Du sparkade på min moders lik. Bjud mig inte pengar för att få sparka på mig. *(släpper taget.*

Angantyr vacklar bakåt, inser sitt nederlag, retireerar och försvinner snöpligen)

Salka (efter honom) Angantyr, du är oförbätterlig. Jag vet nog att det var du och dina vänner som bombarderade armén med ruttna fiskar och grönsaker!

Angantyr (utanför) Jag står alltid till din tjänst, Salka Valka! Svik inte dina och hela bygdens arbetsgivare!

Scen 2. Samlingslokalen (samma som den tidigare arméns)

Beintein (öppnar mötet) Jag säger er, att hela Bogesenfirman bara handlar om bluff och bedrägeri och utsugning! Jag förlorade mitt ben genom en olycka på Bogesens fartyg, varpå de lovade stå för konsekvenserna, men en läkare tog bort benet medan en annan menade att det var onödigt. Så Bogesens skaffade mig ett träben, varpå de slätade över hela affären med att publicera ett tackbrev till Bogesens i mitt namn som jag aldrig hade skrivit! Och sedan fick jag räkningen för träbenet! Jag säger er att Bogesens är bara snikna svindlare och bedragare!

olika deltagare

Har vi inte hört detta förut?

Vi är utledsna på Beintein och hans träben!

Han har tjatat om det hela året!

Ut med honom!

Gå hem och gnäll, Beintein!

(Beintein avlägsnas med vilt våld från talarstolen och körs ut gråtande och protesterande)

Svein Pålsson (nästa talare) Jag säger er, att proletariats diktatur inte har någon given plats på Island! Den strider mot det isländska frihetskynnet! Vi är friborne män och har alltid varit det sedan urminnes tider, men bolsjevikerna vill begränsa vår frihet och beröva oss vår äganderätt! Det går inte!

Arnald (avlöser honom lugnt) Lyssna på mig, Svein Pålsson, och du ska förstå att våra krav inte är mer än rimliga. Allt vad vi begär är att få bilda vår egen fackförening, så att vi därigenom kan få ut en rättfärdig lön för vårt arbete, såsom lagstadgat är. Som det är nu får ingen ut någon lön i reda pengar utan bara i varor och andelar i fiskebåtar. Det är mot lagen. Ni har låtit er luras av Bogesens och låtit er utsugas utan att ana hur mycket, medan Bogesens stoppat era löner i egen ficka. Vi har rätt att bilda en fackförening och slå vakt om våra rättigheter!

Salka (från andra ändan av salen) Och sedan, Arnald? Vad händer sedan? Ni bestämmer vilken lön vi skall ha ut och utesluter alla från arbetet som nöjer sig med det gamla systemet eller en mindre lön. Era lönekrav leder till att fisket blir för dyrbart för Bogesen, som säljer våra båtar eller går i konkurs. Då står vi alla utan arbete. Som det är nu fungerar det för alla, vi kan avyttra fisken genom Bogesens

som har goda avtal med Spanien, alla kan äta sig mätta och försörja sina familjer, och för de flesta innebär Bogesen en trygghet, då han ser väl om sina anställda. Endast sådana extrema fall som Beintein blir kverulantiska undantag. Hela denna tillvaro vill du vända upp och ner på genom införandet av fackföreningsregler, som bara kan leda till arbetslöshet och svält för oss alla.

Arnald Du har inga visioner, Salka! Ser du inte vilka möjligheter det innebär, när vi själva tar över fiskindustrin och kan organisera den och sköta den som vi arbetare själva vill?

Salka Du har varit borta i många år, Arnald, och har aldrig deltagit i fisket och vet ingenting om vad det handlar om. Med vilken rätt kommer du hit och ger oss order om hur vi skall sköta vårt arbete?

Arnald Med förnuftets rätt! Vi har rätt att bilda en fackförening! Vi har rätt att utfå lön i reda pengar! Bogesens har ingen rätt att hålla er alla i livegenskap!

Svein Pålsson Islands hävder kräver rätt under ansvar, inga ansvarslösa experiment som bara har till syfte att omstörta hela samhället!

Arnald Håll käften, din mossiga bokmal! Med all din historiekunskap kan du inte göra motstånd mot historien!

Svein Pålsson Din bolsjevik, du har bara kommit hit för att bråka och påtvinga oss bolsjevikiska system som ingen vill ha!

Arnald Nej, jag har kommit för att förändra er hembygd till det bättre och skänka er välfärd och välstånd!

Salka Har vi inte hört den visan förut? Var det inte just vad armén ställde till med väckelsemöten för här i just dessa lokaler – en bättre värld utan fattigdom och med bara halleluja och andra blå dunster att främja livet för oss alla med – har vi inte hört allt det förut? Min mor föll för sådana drömmar och drunknade i dem. Pläderar du då för samma blåa dunster, Arnald Björnsson?

Arnald Nej, jag pläderar för en bättre verklighet!

Salka Verkligheten, Arnald, är saltfisk, stormar och nöd, oväder och vinter hela året, köld och död, lidanden och umbäranden och inlåsta mänskliga passioners vardag. Vad vet du om det, Arnald Björnsson, som bara varit utomlands och studerat hela tiden?

Arnald Förstår ni inte att jag kommit för att hjälpa er till er rätt! Vi måste bilda fackföreningen här och nu! Kör ut alla som inte vill vara med!

(Under hela ordduellen har publiken engagerat sig med starka tillmälen och kommentarer som: Rätt så! Ut med honom! Håll käften, din drummel! Salka Valka vet vad hon talar om! Hurra! Ner med agitatorerna! – och så vidare, gradvis har stämningen hetsats upp mer och mer, och nu bryter den ut i full storm genom ständigt tilltagande handgemäng)

Svein Pålssons parti Flå agitatorn levande! Kasta honom tillbaka ut i havet! Ner med honom!

Arnald Vi har rätt att bilda fackförening! Vi har rätt att bilda fackförening!

Salka (till Svein Pålsson) Slå honom inte, din sate! *(ger honom knytnävsslag)*

Svein Pålsson Salvör, du sviker dina egna!

(Ingen vill slåss med Salka, och striden lägger sig.)

Arnald (mörbultad, med sönderrivna kläder, blåtira och helt förstörd i håret) Vad ni än tycker och tänker om saken, så kommer fackföreningen att bildas!

(drar sig ut med sina anhängare)

Svein Pålsson (tilltufsad) Salvör, detta kommer att stå vår hembygd dyrt!

Salka Vi har överlevt andra stormar. Alla stormar går över, Svein Pålsson.

Svein Pålsson Men det blir alltid offer!

Salka Ja, det blir alltid offer. Skriv upp dina på Arnald Björnssons konto den här gången i stället för Johan Bogesens.

Akt IV scen 1.

Salka Varför kom han hem om det bara var för att bråka och väcka söndring?

Arnald (utanför) Salka! Salka!

Salka Och så kommer han hit dessutom. (*öppnar för honom*) Har du inte gjort nog med skada för idag? Måste du också komma hit och bråka?

Arnald Vi måste tala med varandra.

Salka Om inbördeskriget, som du har startat och som bara alla kan förlora på?

Arnald Fackföreningen är bildad och fungerar! Nu ska vi störta Johan Bogesens välde!

Salka Och ersätta det med vad? Med kaos och anarki och jämlik arbetslöshet åt alla?

Arnald Salka, du vet ingenting om kommunismen. Låt mig få undervisa dig, som jag lärde dig läsa.

Salka Tack, jag vet tillräckligt om kommunismen och kapitalismen för att förstå att de är lika osunda och omänskliga båda åt var sitt håll. Bogesen må ha lurat oss och bestulit oss genom åren, men han höll oss åtminstone under armarna och hade alltid arbete att ge oss, men du och dina huliganer har bara tagit ifrån oss allt och i synnerhet brödet för dagen. Genom att ruinera Bogesen ruinerar du oss alla, din klumpiga utböling!

Arnald Det blir bra med tiden, Salka, bara vi tar oss genom krisen först. Vi måste bara ha tålamod.

Salka Så sade alltid kapten Andersen i armén, i synnerhet dagen innan min mor gick och dränkte sig. Ni folkförledare har alltid tålamod med era offers undergång.

Arnald Vi slåss för samma sak, Salka. Vi slåss mot orättvisan i livet och samhället. Vi står på gemensam grund. Vi har samma blod, du och jag. Vi har alltid förstått varandra. Varför kan då inte du förstå mig nu?

Salka Ser du inte, Arnald, att du bara kommer elände åstad?

Arnald Det är bara tillfälligt. Det blir bättre sedan.

Salka Det sade kapten Andersen också dagen innan han skrotade armén.

Arnald Det här har ingenting med religionen att göra.

Salka Men det är samma blåögdhet, samma illusioner, samma dragspelsfester med dans och sång, samma väckelse, samma förödande förföriska skitprat!

Arnald Nej, Salka, det är sunt förnuft.

Salka Du är så blind att du tror på det själv. Du är en oförbätterlig älvpojke som bara kan se bättre världar än verkligheten. Men det kan inte jag, Arnald. Jag måste ta hänsyn till verkligheten. Ingen är beroende av att du leder världen åt helvete, men många är beroende av att jag sköter mitt jobb och förtjänar mitt bröd åt dem.

Arnald Har du familj?

Salka Ingen egen, men jag tar ibland hand om andra nödställda familjers barn, som du ruinerat.

Arnald Jag kan inte ge avkall på min idealism. Jag har inget annat.

Salka Nej, du har inga andra ögon än dina alvögon. Jag måste motarbeta dig, Arnald, med alla medel.

Arnald Folk respekterar ditt inflytande, och de lyssnar på vad du har att säga. Du är en opinionsbildare som jag aldrig kan vinna för min sak. Men hur kom du egentligen över dina pengar? Hur kunde du lösa ut Mararbod och bli delägare i en båt?

Salka Jag fick anonyma penningförsändelser från utlandet.

Arnald Från vem? Folk säger det var Steinthor Steinsson.

Salka Det var kanske från min far. Det får jag aldrig veta.

Arnald Din far var norsk sjökaptten. Det har jag tagit reda på. Han är död sedan länge.

Salka Då var det inte han.

Arnald Återstår bara Steinthor.

Salka Då har jag ingen rätt att bo här. Det var mitt fel att mor tog livet av sig för hans skull.

Arnald Varför var det ditt fel?

Salka Det var jag som kom mellan dem. Jag ville det inte själv. Det bara blev så. Jag stal hans hjärta utan att vilja det. Han våldtog mig en gång som barn. Jag har aldrig vågat ta reda på om han lyckades. Det var alltid jag som gällde först för honom. Det var bara för min skull han lovade min mor att gifta sig med henne för att jag krävde det av honom. Han ville göra det offret bara för min skull, men när det kom till kritan bar det honom så mycket emot att han stack. Då fick min mor nog. Det har jag aldrig kunnat förlåta mig eller henne.

Arnald Stackars Salka. Du har aldrig fått bli kvinna.

Salka Det är bäst att du går nu, Arnald. Glöm inte att vi är politiska fiender.

Arnald Jag glömmer dig aldrig, Salka. Jag glömde dig aldrig var jag än var. Har du kvar medaljongen jag gav dig?

Salka Ja. Här är den. (*tar den av sig*) Var så god. Det var din moders gåva till dig, som du inte hade någon rätt att skänka bort.

Arnald Salka!

Salka Gå nu.

(*Arnald försvinner överväldigad av rörelse.*)

Och han har aldrig vuxit upp. Han är samma drömmare fortfarande och kan aldrig vakna ur sina drömmar. Men någon har sagt, att det är drömmarna som skapar världen. Men hans drömmar är så långt från verkligheten som de kan komma.

en röst utanför Får man komma in, Salvör? (*kommer in utan att vänta på tillåtelse*)

Salka Du! Vad gör du i mitt hus?

Steinthor Har du glömt att det var mitt hus?

Salka Du tycks fortfarande göra anspråk på det.

Steinthor Vem gav dig pengar att lösa ut det?

Salka Jag fick dem anonymt.

Steinthor Kan du gissa av vem?

Salka Om det var du, Steinthor, varför gjorde du det anonymt?

Steinthor Du kunde ju ha varit gift.

Salka Driver du med mig?

Steinthor Jag har aldrig kunnat glömma dig, Salka. Dina ögon har aldrig lämnat mig. Min ring i din hand gäller ännu. Den var mitt livs offergåva till dig och ingen annan. Jag beklagar din moders öde....

Salka Tala inte om henne!

Steinthor Men vad hon gjorde var på hennes eget ansvar.

Salka Jag har använt varje öre du skickade mig. Jag kan ingenting betala tillbaka. Du får ta ditt hus om du vill. Jag är ändå ruinerad som alla andra.

Steinthor Jag är storman nu. Jag har varit i Kalifornien och Asien och Afrika. Jag känner världen och kan hantera den. Kanske att jag äntligen kan göra något gott här som Johan Bogesen inte kan.

Salka Du får skynda dig i så fall innan fler går och dör eller dränker sig eller blir ruinerade.

Steinthor Jag kan ju alltid börja med att krossa den där pestloppan Björnsson.

Salka Bara du visar dig för honom flyger han sin kos, ty ni var inte gjorda för att leva i samma värld.

Steinthor Är han din älskare?

Salka Inte ännu.

Steinthor Således är det bara jag fortfarande. Det är en fröjd för min egenkärlek.

Salka Nej, *Steinthor*, det har aldrig varit du, ty du har aldrig kommit åt mig. Du kunde kränka mig, men du kunde aldrig nå fram till min själ. Min mor krossade du, ty hon gav dig sin själ, som du inte kunde hantera, så att du krossade den. Men min själ har jag aldrig givit dig och har du aldrig ens upptäckt och sett att jag har.

Steinthor Struntprat. Frälsningsarménensens. Du har ingen själ, lika litet som din mor hade det. Hon hade drömmar, och dem vaknade hon ur och kunde inte vänja sig vid verkligheten. Dina drömmar vet jag inget om, men i motsats till din mor höll du dig alltid till verkligheten. Det tilltalade mig. Men en sak har du rätt i. Jag har aldrig nått dig, och det har jag alltid ångrat och beklagat. Den där natten, när jag försökte ta dig, misslyckades jag snöpligt, ty jag var full, och du bara klöstes och slogs och revs tills du blev medvetlös. Jag försökte nog ändå, men en full karl kan aldrig lyckas med att borra hål i en medvetlös flicka hur han än försöker, ty det krävs precision och samarbete. Du vägrade samarbeta, och jag kunde inte sikta alls. Alltså förblev du oskuld. Det borde den man ha märkt som blev din första.

Salka Och tror du att jag någonsin kunde inlåta mig med någon man efter att ha lärt känna dig? Barnaskändaren är änglamakare, heter det, och ett skändat barn förblir skändat för livet även om skändningen aldrig genomfördes, ty det är avsikten som räknas och känns. Nu vill jag att du lämnar mitt hus.

Steinthor Det är mitt hus, din inbilska satmara. Ska vi slåss om saken?

Salka Du var född till inpiskad narr. Skulle jag, en kvinna, slåss med dig, Islands värste buse? Hur många ben har du knäckt, hur många liv har du släckt i dina hänsynslöst brutala slagsmål utomlands? Jag tror knappt du kan räkna dem själv, men dina många ärr ljuger inte, du har blivit ihopsydd över halva kroppen, och du måste ha gett dubbelt igen. Vill du verkligen slåss? (*grabbar en imponerande kökskniv*) Kom igen då!

Steinthor (backar) Sakta i backarna, *Salka*! Jag ville ju bara älska dig! Jag skulle ju bli din styvfar!

Salka Ja, men du kunde inte vänta tills jag blev vuxen men måste skända mig så tidigt som möjligt för säkerhets skull, så att ingen annan hann före! Ut med dig, din djävul! (*har tvingat honom backa hela vägen till dörren, där hon nu formligen sparkar ut honom*)

Steinthor (utanför) Det är den där bolsjeviken som slagit blå dunster i dig, precis som frälsningspastorn i Sigurlina!

Salka Han har min själ, och den är i säkert förvar hos honom, i fall du igen någonsin skulle försöka komma åt den!

Steinthor Käringluder! (*försvinner*)

Salka Det var två karlar för mycket. Men han har rätt. Jag har ingen rätt att bo i hans hus. Alltså får jag flytta. (*tar nyckeln, några få saker med sig i ett knyte, går ut och låser dörren efter sig.*)

Arnald (utan att synas i mörkret) Jag hörde allt vad som sades, Salka.

Salka Arnald, är du kvar?

Arnald (träder fram) Jag kunde inte slita mig från din närhet. Jag stod här utanför och såg din skugga röra sig oroligt där inne. Så såg jag Steinthor komma. Då höll jag mig dold om du skulle behöva mig.

Salka Jag behövde dig inte.

Arnald Salka, du kan inte mena allvar med att återgälda min barndoms gåva. Min mor gav mig mitt liv. Jag överlät det i dina händer genom denna hennes gåva. Du får inte vägra den, ty det var mitt liv i dina händer för evigt.

Salka Du är en drömmare och fantast, Arnald.

Arnald Men du är verkligheten, som jag bara har kontakt med genom dig. Jag såg just hur du kastade ut Steinthor och flyttade ut ur hans hus. Kom och bo hos mig i stället.

Salka Men vad ska folket säga?

Arnald Låt dem skvallra om oss. Det är vad de lever på.

Salka Nej, Arnald, jag går inte hem med dig. Jag håller mig utomhus i natt, men du får hålla mig sällskap om du vill.

Arnald Som om jag inte skulle vilja det. Då kan vi diskutera mina framtidsplaner. När Johan Bogesens dagar är förbi skall vi starta kollektivjordbruk och bygga barnhem åt alla Islands föräldralösa barn, där de får lära sig läsa och skriva och räkna och leka och umgås med djur och lära sig jordbruk, och du skall bli deras föreståndarinna.

Salka Vi har långt kvar till dess, Arnald. Valet är senare i sommar, och då kan vad som helst hända. Folkbanken kan få statsunderstöd, och då klarar sig Johan Bogesen med alla sina intressenter, allt förblir vid det gamla, och den gamla ordningen kan mindre rubbas än någonsin.

Arnald Folkbanken faller. Det vet jag från säkert håll.

Salka Kristofer Torfdal, förrädaren, Islands häftigaste bolsjevik som blev dess häftigaste reaktionär och kapitalist, som lurat Johan Bogesen på miljoner i affärer och skulle sälja sin egen mormors kött för gott marknadspris, liksom han redan utmanövrerat dig?

Arnald Han sviker mig aldrig. Det vet jag.

Salka Och även om Folkbanken går omkull och Johan Bogesen blir ruinerad blir det då bara värre skurkar som tar över hans affärer och fortsätter dem som vanligt med bara något värre hänsynslöshet. Steinthor Steinsson har redan börjat ta över hans båtar.

Arnald Så du tillhör Steinthor Steinsson i alla fall.

Salka Nej, ingen har bedragit mig som han. Den ring han gav mig som han bedyrade att kostat honom åratals arbete och lidanden hade han i själva verket stulit från en styrman. Det var bara glas dessutom och inte mera värd än en strumpa. Han har ingen hake på mig, Arnald. Det är bara du som har det genom att du för alltid anförtrott mig ditt liv i mina händer genom din moders medaljong, en dyrare gåva än vad någon ring kan vara.

Arnald Så låt oss då vara tillsammans, Salka, då inte ens Steinthor längre kan hindra oss.

Salka Men utomhus, Arnald, under de evigt fria stjärnorna, ty där i deras sällskap har vi vår evighet och vår frihet.

Arnald Jag lyder dig, Salka, ty jag älskar dig.

(de tar varandra i handen och går tillsammans och det intimt.)

Scen 2. I Beinteins hus.

Guja (sjuk, till sängs) Låt henne inte komma in.
modern Hon är redan inne. Ingenting kunde stoppa henne.
Guja Det undrar jag vad hon gör här.
modern Hon hörde väl att du var sjuk. (*Salka kommer in.*)
Salka Jag hörde att du var sjuk.
Guja Det är jag knappast längre, som du ser. Det har gått över. Var det bara därför du kom?
Salka Du vet varför jag har kommit. Arnald är min fästman.
Guja Du kan aldrig ta honom från mig.
Salka När var han senast här?
Guja I lördags.
Salka Så det är något mellan er?
Guja Ja, mycket mer än det varit mellan dig och honom.
Salka Du är bara femton år, Guja. Vet du vad du talar om?
Guja Naturligtvis vet jag det! Jag har ju gått igenom det, vilket inte du har! Du är inkompetent, Salvör Jonsdottir! Du vet inte hur man gör och kan aldrig lära dig göra det! Vad tror du de två hundra kronorna gick till som du gav honom då han så innerligt bad om dem? Aborteringen av hans barn ur min mage!
Salka Guja! Så får du inte säga!
Guja Jag har sagt det! Det är sant!
Salka Du talar som ett sto.
Guja Tål du inte konkurrens? Tål du inte sanningen? Har du också gått på alla hans lögner? Har han förvridit huvudet på dig också? Med sin idealism gjorde han mig till barnamördare! Han gav mig pengar för att jag skulle ta livet av hans barn! Dina pengar! Där har du din trolovade!
Salka Hur länge har detta pågått?
Guja Vad tror du? Räkna baklänges nästan nio månader! Jag kunde ge honom vad du vägrade honom, då du ju inte ens är en kvinna!
Salka Guja, du är sjuk. Det är bäst jag lämnar dig i fred.
modern Hon har fortfarande feber och yrar.
Guja Ingen bad dig komma!
Salka (till modern) Är det sant som hon säger?
modern Ja, den nye doktorn kom hit och gjorde det för Arnalds två hundra kronor. Ingen annan kan ha varit fadern. Du vet ju att han ibland varit ute med henne.
Salka Ja, han har dansat med henne och festat med henne. Det ville aldrig jag.
modern Gå hem nu, Salka, och lämna Guja i fred.
Guja Var lycklig med honom om du kan, men han måste bedra dig också, och du får sota för det som jag! Ta honom bara! Han har ju ändå kastat bort mig, och jag har ju ändå slutat leva! Har du tur ger han sig kanske inte på dig som på mig. Du kan ju åtminstone försvara dig. Det kunde inte jag, och därför har han gjort mig fullständigt värdelös. Det är för resten ändå alla människor. Ge dig iväg! Att du skulle komma hit var det sista jag ville!
Salka (drar sig tillbaka) Förlåt mig. (*ut*)
Guja (ropar efter henne) Det var inte ditt fel, Salka! Det var inte ditt fel! Förlåt *mig!*
Salka (utanför) Måste du då bli en lika usel stackars niding som Steinthor, min älskade Arnald? Är detta summan av din idealism? (*ut*)

Akt V scen 1.

Arnald Problemet är att jag älskar henne för mycket. Därför har jag blivit så hopplöst beroende av henne, och därför är det minsta onda det sista jag skulle kunna göra henne. Hon är för god och för generös för mig, och jag kommer aldrig att göra mig förtjänt av henne. Kan vi därför aldrig få varandra på riktigt? Det är frågan. (*går in till henne*)

(*Hon sitter och lagar sina arbetskläder. Han omfamnar henne bakifrån.*)

Arnald Jag är kommen.

Salka Är du? Hos vem?

Arnald Hos dig naturligtvis.

Salka Jag tror dig inte.

Arnald Varför så tvär? Är du på dåligt humör?

Salka (likgiltig) Inte alls. Men varför har du kommit till mig?

Arnald För att jag älskar dig, naturligtvis.

Salka Så det är inte bara för att be mig om mera pengar, så du kan låta ta barnen ur fler flickor åt dig, Arnald?

Arnald (tillintetgjord) Salka!

Salka (avbryter sitt arbete) Arnald, minns du att jag i början av vårt förhållande bad dig om en sak. Jag bad dig att aldrig fortsätta vara vänlig mot mig efter att du hade tröttnat på mig. Så fort du var trött på mig bad jag dig säga ifrån. Du lovade mig vara uppriktig på denna punkt och villfara min begäran. Men det har du inte gjort. I stället har du gått in till en annan och gjort henne med barn och krävt barnets likvidering. Vad är meningen? Du måste vara uppriktig, Arnald. Jag är rädd för allt utom för sanningen.

Arnald Du måste tro mig, Salka. Jag älskade henne aldrig.

Salka Varför gjorde du henne med barn då?

Arnald Det var inte meningen. Det bara blev så. Ett misstag. Det medges.

Salka Men du måste ha känt något för henne eftersom du gick längre med henne än med mig, som du påstått dig älska så mycket.

Arnald Jag har aldrig tyckt om henne och kommer aldrig att göra det.

Salka Och hur rimmars denna abort med din absoluta idealism, dina krav på världsförbättring, dina arvsanlag från alvernas värld....

Arnald Var har du fått sådant ifrån?

Salka Från dig själv. Det var sådan jag först lärde känna dig.

Arnald Salka, du måste förstå mig. Jag är fullständigt hjälplös. Därför har jag lagt mitt liv i dina händer som min enda säkra hamn. Jag kunde aldrig kränka dig, ty jag älskade dig för mycket, (*faller på knä för henne,*) men denna kärlek satte sig i kroppen och krävde utlopp! Därför hände det att jag kränkte en annan utan att älska henne och utan att ens tycka om henne.

Salka Så du tycker det är rimligt att vårt förhållande skall fungera på det sättet, att du inspirerad av vår kärlek skall få kränka andra men inte mig, så att du sedan får göra dem med barn som du får abortera. Är det så du vill ha det?

Arnald Jag är man, Salka. Jag rår inte för det.

Salka Så ursäktade sig även Steinthor Steinsson efter att ha drivit min mor i döden, och han är nu bygdens rikaste man och har tagit över alla Johan Bogesens affärer, som flytt hem till sin danska fru i Danmark. Steinthor Steinsson har till och med köpt hans hus, det finaste huset i Oseyri och erbjudit mig att komma och bo där med honom och bli hans fru. Jag säger bara som det är. Naturligtvis kan jag bara vägra sätta min fot ens i närheten av honom. Och du är utmanövrerad, Arnald. Din

lärare och mentor Kristofer Torfdal har gått samman med Steinthor Steinsson och drivit Folkbanken omkull och Johan Bogesen ut ur landet, medan han kört över dig och gjort andra till sina tjänare. Jag säger bara sanningen.

Arnald Du är min domare, Salka. Säg vad jag skall göra som bot för att återvinna dig, ty du är det sista i livet jag vill förlora.

Salka Gå till Kristofer Torfdal, din mästare som förförde dig, och kräv att han följer upp sina åtaganden mot dig och åtminstone ger dig ett hyggligt jobb! Det är kanske det enda du har att göra.

Arnald Han har svikit hela Island och blivit premiärminister.

Salka Det ger honom ingen rätt att svika dig.

Arnald Du har rätt, Salka. Jag skall söka upp honom.

Salka Gör det. Och hör av dig när du har ett arbete.

Arnald Medge dock, Salka, att även du har älskat mig.

Salka Naturligtvis har jag det, mer än du kan ana.

Arnald Varför gav du då aldrig dig själv åt mig, en älskande kvinnas självklaraste gåva? Jag älskade dig för högt för att försöka ta den självsvåldigt, men när du aldrig gav mer än fagra ord måste jag söka den kärleken någon annanstans. Det var bara naturligt.

Salka Jag trodde du var en idealist. Jag trodde sann kärlek var idealet. Jag trodde aldrig sann kärlek måste vara så avskyvärd.

Arnald Du har aldrig fått känna på riktig kärlek, Salka. Det är ditt enda fel.

Salka Vad tror du då jag har känt för dig hela livet?

Arnald (omfamnar henne) Älskade Salka. *(De omfamnas och kyssas.)*

Salka Stanna hos mig i natt, Arnald. Lämna mig aldrig, ty när du gör det så dör jag.

Arnald Låt oss älska varandra nu och alltid.

Salka Nej, det är bara nu, tills vi förlorar varandra.

Arnald Vi skall tillbringa alla nätter tillsammans, hemma eller ute under sommarhimlens leende stjärnor, och folk skall få skvallra om oss intill tjatighet!

Salka Livet börjar nu, Arnald. Håll kvar det och släpp det icke.

Arnald Aldrig att jag mera släpper dig så länge jag lever.

Salka Jag har alltid haft dig genom din mors medaljong.

Arnald Din trohet, Salka, är mer än jag förtjänar.

Salka Din far gjorde konkurs och gick förlorad. Min far försvann innan jag föddes. Din mor dog utan att någon berättade det för dig. Min mor tog livet av sig. Därför förstod vi alltid varandra.

Arnald Kan du förstå mig?

Salka Jag kan försöka.

Arnald Ge mig en chans, Salka, och försök.

Salka Det vill jag göra. Men glöm inte att nu kontakta Kristofer Torfdal. Han måste hindra att du slutar som ingenting.

Arnald Jag kontaktar honom genast.

Salka Gör det. Kom sen tillbaka och berätta hur det går.

Arnald Men natten är vår.

Salka Ja, Arnald, vi har natten tillsammans, och nuet är all tid som finns, den är vår, och jag är din.

Arnald Tack, Salka.

(Sequitur ad libitum: de går antingen ut eller någon annanstans.)

Scen 2.

Några riksdagsmän välkomnas med övlig pompa och ståt.

borgmästaren Välkommen till vår lilla stad, vår så högt ärade premiärminister! Det är inte många premiärministrar som vårt lilla Oseyri kan skryta med att få ha tagit emot!

Kristofer Torfdal Det är jag som måste känna mig ärad av detta utomordentligt varma välkomnande av en såpass blygsam själ som lilla mig.

journalist 1 Hur känns det egentligen att ha drivit halva Islands samhällsliv omkull och tvingat Folkbanken i konkurs och handelsman Bogesen i exil?

Torfdal Det känns bra. Det behövdes en storstädning på Island.

journalist 2 Och hur känns det att bli kallad 'Islands häftigaste reaktionär' av Kvällsposten efter att tidigare ha prisats av samma tidning som 'Islands häftigaste bolsjevik'?

Torfdal De här väckseliknande överdrifterna som extremister inom socialismen tidigare gjorde sig skyldiga till och drog med sig halva Island ut i vilda strejker med må närmast betecknas som demokratiska barnsjukdomar. Vägen till den absoluta demokratin är lång och svår, men vi har åtminstone börjat träda den.

journalist 2 Tack, premiärminister Kristofer Torfdal.

journalist 1 Vi är mycket hedrade.

Steinsson Ett ord med er, Torfdal.

Torfdal Jaså, ni är också här och tar emot mig, kollega.

Steinsson Vad skulle jag annars göra. Vi är ju av samma skrot och korn och sitter i samma båt.

Torfdal Fast ni är allt bra mycket värre, Steinthor Steinsson. Ni har inga snygga affärer bakom er.

Steinsson Vilken affärsman har det?

Torfdal Johan Bogesen var dock en samhällsbyggare av stora mått, vars livsverk här ni förstörde.

Steinsson Nej, Kristofer Torfdal, det var ni som utsände er förtrogne att förstöra det genom strejker, en förtrogen som ni sedan skrotade.

Torfdal Ni misstar er, Steinthor Steinsson, om det är Arnald Björnsson ni menar. Jag har satt honom på bättre tankar med att få honom anlita som guide åt ett amerikanskt turistsällskap, där den ledande personen är en intressant ung frånskild och mycket rik dam.

Steinsson En rik frånskild amerikanska? Det gläder mig, Kristofer Torfdal. Då slipper kanske Oseyri och hela Island honom i fortsättningen.

Torfdal Tydligen har vi gemensamma intressen trots allt. Han åstadkom alldeles för mycket bråk och var alldeles för fanatisk av sig i sin odisciplinerade politiska vildhets romantik.

Steinsson Jag vet många som skulle glädjas och må gott av att han eventuellt försvann till Amerika för gott.

Torfdal Som sagt var, Steinthor Steinsson – gemensamma intressen. (*sträcker fram handen*)

Steinsson (fattar den) Vi har ett gemensamt ansvar att sköta efter att Johan Bogesen försvunnit från scenen.

Torfdal Jag kan försäkra er att han aldrig mer kommer tillbaka.

Steinsson Det behöver han inte heller. Hans 40-åriga saga på Island är all.

Torfdal Ursäkta mig nu, men jag måste ta hand om mina andra vänner här inom affärsvärlden.

(Steinsson bugar sig förbindligt och går. Då vågar sig Salka fram.)

Salka Ett ord med er, Kristofer.

Torfdal (upptagen med höga höns) Med mig, min fröken?

Salka Ja, just med dig.

Torfdal Känner vi varandra?

Salka Ni borde känna mig. Er skyddsling Arnald Björnsson är min fästman. Jag är Salvör Valgerd Jonsdottir, tidigare förman åt Johan Bogesen.

Torfdal Ja visst känner jag ju er. Vad kan jag göra för er, Salvör Valgerd?

Salka Berätta var min fästman finns. Jag har inte hört av honom på många dagar.

Torfdal Det var slarvigt av honom att inte höra av sig till sin trolovade. Han har hyrts av ett amerikanskt sällskap som vägvisare genom ödebygderna för några veckor. Har han inte talat om det för er?

Salka Vad är det för sällskap?

Torfdal Välgörande amerikanska kapitalistturister, hur rika som helst, som ger honom en rundlig daglig lön. Det är främst en domare med sin dotter, som är skaldinna och frånskild, en skicklig journalist och redaktör för den amerikanska djurskyddsföreningens främsta språkrör. Arnald talar ju bra engelska, så han är klippt och skuren för uppgiften. Dessutom är hon liksom Arnald kommunist.

Salka Jag förstår. När kommer han tillbaka?

Torfdal Det får ni faktiskt fråga honom själv. Mina skyldigheter sträcker sig inte längre än till att få honom väl försörjd. Ursäkta nu, min fröken, men här är viktiga personer som väntar på mig. (kör över henne)

Salka (när han dragit vidare) Jag förstår. (resignerar och drar därifrån)

(Arnald, uppsnosad i läderstövlar, vita byxor och sportjacka, möter Torfdal.)

Torfdal Jaså, där är du, min vän. Jag trodde du var ute i ödebygderna med dina nya amerikanska välgörare.

Arnald De vilar sig, och jag ville besöka Salka emellan, men hon är inte hemma.

Torfdal Hon är ute till sjöss och kommer inte tillbaka på flera dagar.

Arnald Hur vet du det?

Torfdal Jag fick just veta det av Steinthor Steinsson, som också sökt henne. Här är han för resten själv. Det är bäst du själv talar med honom. (drar vidare med sin klick)

Steinsson Så du är i smöret nu, Arnald Björnsson. Du ser helt annorlunda ut nu än när du lekte strejkledare och puffade billiga cigaretter, vilket dock gjorde oss den tjänsten att bringa Johan Bogesen på fall.

Arnald Jag beklagar att ni skulle inta hans plats, ty ni är den värsta skurken på Island.

Steinsson Sådan är kapitalismen, min vän. Ni kommunister gräver idealistiskt dess grav bara för att få se värre kapitalister ta era offers plats. Har vi något otalt med varandra?

Arnald Inget som vi kan göra upp om här.

Steinsson Glöm du din Salka Valka. Du har ju en rik amerikanska på kroken nu, som kan ge dig en bra framtid. Vår Salvör är bara en enkel flicka som har det bra här.

Arnald Jag hörde att ni skickat henne till sjöss.

Steinsson Nej, hon avfor själv.

Arnald Varför?

Steinsson Kanske för att slippa se dig? Vad vet jag? (drar vidare)

Arnald Jag kan inte vara här längre. Amerikanerna väntar. Jag måste sköta mitt jobb. (försvinner)

Scen 3.

Salka Varför fick vi varandra inte, Arnald? Varför fick vi inte älska varandra? Varför kunde vi aldrig nå varandra hur mycket vi än älskade varandra?

Arnald (finner henne) Salka!

Salka Där är du.

Arnald Var har du varit? Jag har sökt dig överallt ända sedan jag kom hem.

Salka Våldigt vad du är uppsnosad. Du får mig att tänka på Angantyr Bogesen. Skall du fara?

Arnald Vart?

Salka Till Amerika. Du har ju funnit en rik och vacker amerikanska.

Arnald Vad vet du om det?

Salka Allt det som du inte har berättat. Jag får ju alltid veta det ändå. Det är ju för väl att hon till och med är kommunist.

Arnald Din svartsjuka bara plågar mig, Salka.

Salka Har då någon svartsjuka någonsin varit helt utan grund?

Arnald Du förstår inte, Salka. Det är bildade människor. Hennes far är domare i Kalifornien. Själv är hon stjärnkorrespondent och Amerikas främsta språkrör för djurskyddsföreningen.

Salka Så bra då. Där har du en ny idealism att ägna dig åt.

Arnald Det går inte.

Salka Varför inte det?

Arnald Även om jag ville det skulle det inte gå, då det fattas mig 500 kronor för visum till Amerika.

Salka Bara fem hundra kronor?

Arnald Det är en förmögenhet för isländska förhållanden.

Salka (går till sin byrå, gräver fram 500 kronor) Res, Arnald, jag ber dig. Det är din framtid det gäller.

Arnald Och du då?

Salka Jag stannar här och arbetar vidare.

Arnald Jag älskar dig, Salka. Jag kan inte lämna dig här.

Salka Jo, det kan du, och det ska du.

Arnald Befaller du mig att överge dig?

Salka Du har inget att göra på Island, Arnald, och du vet det. Du hade bara dina drömmar, och politiken hade inget rum för dem. Du skulle bara slå dank här och bli till ett nikotinvrak eller spritvrak som Steinthor Steinsson innan han for till Kalifornien och gjorde sin lycka, vilket det är din tur att göra nu.

Arnald Kör du ut mig ur ditt liv?

Salka Aldrig. Du finns alltid kvar hos mig och i mig. Tvärtom. Jag ger dig ditt liv. Det kommer du att märka.

Arnald Vi kommer alltid att finnas hos varandra var vi än är.

Salka Det är det jag menar. Det vet alla sjömanshustrur, att ingenting på jorden är sällare än drömmen om den älskades närhet då han är frånvarande.

Arnald Du menar alltså verkligen allvar, att vi ska skiljas.

Salka Ja, Arnald, för tillfället, men evigheten är lång, och det förflutna kommer alltid tillbaka.

Arnald (omfamnar henne) Gud vet hur mycket jag har älskat dig, om han finns.

Salka Jag vet hur mycket jag älskar dig, Arnald. Gå nu. Jag behåller dig ändå i din moders medaljong.

Arnald (avbryter omfamningen) Om vi inte ses mer, så kallar jag på dig när jag dör.

Salka Gör det, Arnald, och jag skall hörsamma kallelsen.
Arnald Så ser jag än en gång på dig och aldrig mera. Hur ljuvligt kan ett avsked vara, som en bättre evighet, som man nog ville önska aldrig skulle nå ett slut.
Salka Å andra sidan är sentimentala avsked det mest outhärdliga som finns.
Arnald För alltid finns du kvar i mina tankar.
Salka Du vet var du har mig.
Arnald Tack för lånet.
Salka Nej, min Arnald, det är dina pengar. Res nu, innan du förbrukat dem på cigaretter.
Arnald Salka Valka, trognare som älskare än någon kvinna, fast du är en jungfru.
Salka Arnald, oförbätterlige blåögde romantiker.
Arnald Jag älskar dig.
Salka En kvinnas kärlek sviker aldrig, om den nu en gång är sann, men den förtär sig själv i stället.
Arnald Och vad menar du med det?
Salka Tänk över det där i Amerika.
Arnald Du tänker på din mor som vanligt, som förtärdes av sin kärlek.
Salka Jag är ej som hon, då jag ej är en moder, utom blott för dig.
Arnald Farväl, min Salka Valka. (*omfamnar henne igen*)
Salka (intimt) Vår bit av evigheten kan ej någon ta ifrån oss.
(Arnald lämnar henne.)

Så blir bara bittra minnen kvar av männen som för evigt blott ger kvinnorna sin kärlek för att överge dem. Brist ej, ömma hjärta, men lev vidare för ständig flykt från livets smärta genom arbetets befrielse och lindring. Ty om än du överges av alla som du älskat, kan du likväl fortsätta att arbeta. (*återgår till arbetet.*)

Shimla-Kinnaur, 22-26.7.2004

Halldór Kiljan Laxness (1902-98)

När hans genombrottsroman "*Salka Valka*" kom ut 1932 hade den först skrivits på engelska i Amerika på anmodan av ett amerikanskt filmbolag, som beställt ett manus att kunna göra en romantisk stumfilm om Island på. Emellertid strandade projektet på ljudfilmens genombrott, och när romanen efter många omarbetningar kom ut på diverse språk inklusive isländska långt senare, vågade Laxness i förordet uttrycka den förhoppningen, att någon fortfarande någon gång skulle göra film på den, då den i första hand hade varit tänkt som film och nog skulle göra sig som film. Det blev svensken Arne Mattsson som slutligen gjorde filmen, en av hans bästa, med Margareta Krook som Sigurlina, Folke Sundqvist som Arnald och Birgitta Pettersson och Gunnel Broström som Salka, medan romanens främsta karaktär dock förblir Steinthor Steinsson, busen, mästerligt gestaltad av Nils Strandmark i filmen, hans kanske bästa roll.

Men det blev långt ifrån Laxness enda roman, och alla hans romaner är tveklöst läsvärda och dessutom mycket varierande. Gemensamt för dem alla är hans traditionsbundenhet vid den gamla isländska sagans berättarteknik - en trygg, metodisk, långsam och detaljerad epik kryddad med en lakoniskt märgfull dialog;

och det är kanske just Laxness största förtjänst som författare: hans återuppväckande av den gamla isländska sagotraditionen. Det är egentligen bara Selma Lagerlöf som kommer i närheten av honom på det isländska episkt sagoberättande området; men den formen är så gedigen och rik, att de båda (med kanske även Sigrid Undset) tveklöst framstår som troligen Nordens intressantaste författare under 1900-talet.

Dessutom besitter Laxness en underbar moralisk integritet. I motsats till exempelvis Knut Hamsun, Ingmar Bergman, Sven Hedin, Sven Stolpe och andra lät han sig aldrig duperas av sin tids diktaturer i Europa, allra minst av Hitler. Det hedrar honom, att Hitler rentav brännmärkte honom som författare och bannlyste honom från alla rättrogna tyskars rekommenderade läsningsprogram. Han hamnar därigenom inom samma kategori som Remarque, Stefan Zweig, Thomas Mann och många andra bestående klassiker.

Dessutom har han en underbar humor, som kanske bäst kommer fram i den lilla novellsamlingen "*Piplekaren*", där den främsta humoresken just är en dräpande satir över fascismen i beskrivningen av ett italienskt statsbesök på Island, som blir ett fullständigt drastiskt fiasko beroende på den italienska fascistmentalitetens totala kulturkrock med det isländska kynnet.

Om man ska välja ut en representativ favoritroman ur hans rika produktion måste väl ändå "*Gerpla*" ganska säkert inta första platsen, hans underbara modernisering av den gamla isländska "Fosterbrödrasagan", en sannsaga som Laxness lagt ner all möda i världen på att utforska närmare, varvid resultatet blir en lysande exposé över i stort sett hela Nordens utveckling under 1000-talet - alla passerar revy, Knut den Store, Olav den Helige, Olav Skötkonung, det är ett formidabelt episkt mästerverk i koncentration och formfulländning, som dessutom är hejdlöst humoristiskt med det friskaste tänkbara humör alltigenom. När han fick nobelpriset 1955 var det ingen som ifrågasatte detta, och han torde därmed inom denna kategori höra till undantagen.

En av hans andra mest utarbetade romaner är biografien över den isländske skalden Olafur Karason Ljosvikingur, som förde en obskyr tillvaro i en enslig hydda, där han i isolering vid skenet av en talgdank plitade ner sina alster under tröstlöst eländiga förhållanden. Han anklagades för osedlighet och tillintetgjordes av förödmjukelser, och må vi avsluta denna artikel med ett citat ur denna roman, som belyser något av Laxness inställning till både sitt kall som diktare och till själva livet:

"(...) Häradshövdingen befallde att fången skulle bindas vid svansen på en häst, så att man kunde vara säker på att han inte rymde, och alldenstund de flesta som tillkallades var nybörjare i detta arbete stod han själv bredvid och visade hur man skulle gå tillväga: först bakbands mannens händer, därpå trädde ett rep under armarna runt bröst och skuldror och knöts ihop till ett ledband som omsorgsfullt fästes vid svansen på en häst.

Vid en viss gräns upphör människan att vredgas, men i stället växer hos henne en annan egenskap, på en gång ett ändamålsenligare vapen och ett säkrare skydd: förmågan att lida. Fisken sprattlar på kroken, det sägs att fåret ber om liv om det bräker på slaktplatsen, katten visar klorna i snaran och spottar på sin mördare; men det är omöjligt att beröva en människa den sista gnuttan aktning och personlig frihet utan att det skadar. Det kommer ett ögonblick då ingen våldshandling längre kan komma åt en besegrad skalds stolthet. Olafur Karason Ljosvikingur har en osynlig vän, som ingen någonsin kommer att kunna nämna, han gör inte bara känslorna mer avtrubbade ju skarpare vapen som används mot mannen utan lägger också en läkande sten på varje sår; den förödmjukades ansikte förlänar han en värdighet som står över livets kraft, så att till och med den mäktigaste fiende tycks maktlös.

Olafur Karason Ljosvikingur hyste inte agg mot någon. Ingenting var längre personligt. Han såg inte längre någon enskild människa utan blott hela världen, ännu mindre tolkade han någon särskild handling av någon människa till det värsta, han stod inför rättvisan, inte människor, allra minst individer. Och det var första gången i hans liv sedan han sparkades av hästen som han inte var rädd för någonting, kanske första gången i livet han kände sig väl till mods, första gången han kände sig som en riktigt lycklig människa, en människa som inte mer kan drabbas av någon olycka."

Såsom i alla våra romandramatiseringar har motiveringen bakom arbetet varit ren kärlek till originalet. Resultatet utgör därmed inte någon pastisch utan snarare en illustration, som avsett att föra fram och koncentrera det viktigaste i karaktärerna och romaninnehållet. Troheten till originalet har därmed i det närmaste varit fullkomlig.